PEDAGOGIK MULOQOTNING O‘QUVCHI SHAXSIGA TA’SIRI

Yuldashboyev G‘ufroniddin
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Jismoniy madaniyat fakulteti
gufronidin1@icloud.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.24446080

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogik muloqotning mazmun-mohiyati, uning ta’lim-tarbiya jarayonidagi o‘rni va o‘quvchi shaxsining shakllanishiga ko‘rsatadigan psixologik ta’siri yoritilgan. O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi samarali muloqotning o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchi, mustaqil fikrlashi, ijtimoiy faolligi va hissiy rivojlanishiga ta’siri tahlil qilingan. Shuningdek, pedagogik muloqotda o‘qituvchining nutq madaniyati, empatiyasi, tinglash qobiliyati va individual yondashuvining ahamiyati ochib berilgan.
Kalit so‘zlar: pedagogik muloqot, o‘qituvchi, o‘quvchi, shaxs rivojlanishi, ta’lim-tarbiya, psixologik muhit, nutq madaniyati, empatiya, o‘zaro munosabat.

Kirish

Ta’lim-tarbiya jarayoni faqat bilim berish va uni o‘zlashtirishdan iborat emas, balki o‘quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan murakkab pedagogik va psixologik jarayondir. Ushbu jarayonning samaradorligi ko‘p jihatdan o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida shakllanadigan munosabatlarga bog‘liq. Ayniqsa, pedagogik muloqot o‘quvchining dunyoqarashi, xulq-atvori, o‘ziga bo‘lgan ishonchi va jamiyatdagi o‘rnini anglashida muhim ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik muloqot — bu o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasida ta’limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlarni amalga oshirishga xizmat qiladigan o‘zaro munosabatlar jarayonidir. Muloqot orqali o‘qituvchi nafaqat bilim va ma’lumotlarni yetkazadi, balki o‘quvchilarda muayyan qadriyatlar, xulq-atvor me’yorlari va ijtimoiy ko‘nikmalarni ham shakllantiradi.

Bugungi ta’lim tizimida o‘quvchiga shunchaki bilim oluvchi sifatida emas, balki o‘z fikri, qiziqishi va individual xususiyatlariga ega bo‘lgan shaxs sifatida yondashish talab etiladi. Shu sababli pedagogik muloqotning psixologik asoslarini o‘rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Pedagogik muloqot o‘qituvchining kasbiy faoliyatida muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchi dars davomida o‘quvchilarga murojaat qilish, ularning savollariga javob berish, fikrlarini tinglash, xatolarini tushuntirish va faoliyatini rag‘batlantirish orqali pedagogik muloqotni amalga oshiradi. Ushbu jarayonda o‘qituvchining so‘zlash uslubi, ovoz ohangi, yuz ifodasi va xatti-harakatlari ham katta ahamiyatga ega.

Pedagogik muloqotning o‘quvchi shaxsiga ta’siri, avvalo, uning o‘ziga bo‘lgan ishonchida namoyon bo‘ladi. Agar o‘qituvchi o‘quvchining fikrini hurmat qilsa, uning kichik yutuqlarini ham e’tirof etsa va xatolarini kamsitmasdan tushuntirsa, o‘quvchida o‘z imkoniyatlariga ishonch ortadi. Bunday munosabat o‘quvchini yangi bilimlarni o‘rganishga, savol berishga va mustaqil fikr bildirishga undaydi.

Aksincha, o‘qituvchining doimiy tanqidi, qo‘pol muomalasi, o‘quvchini boshqalar oldida kamsitishi yoki uning fikrini mensimasligi salbiy psixologik oqibatlarga olib kelishi mumkin. Bunday sharoitda o‘quvchi o‘z fikrini bildirishdan qo‘rqishi, darsdagi faolligini kamaytirishi va o‘z qobiliyatlariga shubha bilan qarashi mumkin.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Pedagogik muloqotning yana bir muhim jihati o‘quvchilarda ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirishidir. O‘qituvchi bilan sog‘lom munosabatga ega bo‘lgan o‘quvchilar boshqalarning fikrini tinglash, o‘z nuqtayi nazarini asoslash, bahs-munozarada qatnashish va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Bu sifatlar ularning nafaqat ta’lim jarayonida, balki kelajakdagi kasbiy va ijtimoiy faoliyatida ham muhim ahamiyatga ega.

Pedagogik muloqotda empatiya alohida o‘rin egallaydi. Empatiya — boshqa insonning hissiy holatini tushunish va uning kechinmalariga hamdardlik bilan munosabatda bo‘lish qobiliyatidir. O‘qituvchi o‘quvchining ruhiy holatini anglay olsa, uning xatti-harakatlari sabablarini yaxshiroq tushunadi. Masalan, darsda kam gapiradigan yoki topshiriqlarni bajarishda sustkashlik qiladigan o‘quvchiga darhol salbiy baho berish o‘rniga, uning holatini o‘rganish va zarur yordam ko‘rsatish maqsadga muvofiqdir.

Pedagogik muloqot o‘quvchilarning motivatsiyasiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Rag‘batlantiruvchi, samimiy va qo‘llab-quvvatlovchi munosabat o‘quvchida bilim olishga bo‘lgan qiziqishni kuchaytiradi. O‘qituvchining o‘quvchi yutug‘ini e’tirof etishi, unga ishonch bildirishi va rivojlanish imkoniyatlarini ko‘rsatishi ta’lim faoliyatining samaradorligini oshiradi.

Jismoniy madaniyat ta’limida pedagogik muloqotning ahamiyati yanada yaqqol namoyon bo‘ladi. Jismoniy tarbiya o‘qituvchisi yoki sport murabbiyi nafaqat mashqlarni o‘rgatadi, balki o‘quvchilarda intizom, iroda, sabr-toqat, jamoaviylik va o‘zaro hurmat kabi fazilatlarni ham tarbiyalaydi. Masalan, sport mashg‘ulotida biror mashqni bajara olmagan o‘quvchini tanqid qilish o‘rniga, unga to‘g‘ri bajarish usulini ko‘rsatish, ruhlantirish va qayta urinib ko‘rishga undash ijobiy natija beradi.

Sport mashg‘ulotlarida o‘qituvchining adolatli munosabati ham muhimdir. Barcha o‘quvchilarga teng imkoniyat yaratish, ularning jismoniy imkoniyatlarini hisobga olish va natijalarni faqat g‘alaba bilan baholamaslik sog‘lom psixologik muhitni shakllantiradi. Bunday yondashuv o‘quvchilarda sportga qiziqish, o‘z kuchiga ishonch va jamoaga mansublik hissini rivojlantiradi.

Pedagogik muloqotning samaradorligi bir nechta omillarga bog‘liq. Jumladan, o‘qituvchining nutq madaniyati, psixologik bilimlari, sabr-toqati, tinglash qobiliyati, adolatliligi va o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi muhim hisoblanadi. Shuningdek, o‘qituvchi muloqot davomida faqat o‘zi gapirishga emas, balki o‘quvchilarning fikrlarini tinglashga ham imkon yaratishi kerak.

Pedagogik muloqotni takomillashtirish uchun o‘quvchilar bilan ochiq suhbatlar tashkil etish, savol-javob va guruhli mashg‘ulotlardan foydalanish, ijobiy rag‘batlantirish, nizoli vaziyatlarni tinch yo‘l bilan hal qilish hamda har bir o‘quvchiga individual yondashish zarur. Bu usullar o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, pedagogik muloqot o‘quvchi shaxsining shakllanishi va rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim psixologik-pedagogik omillardan biridir. O‘qituvchining o‘quvchilar bilan samimiy, hurmatga asoslangan va qo‘llab-quvvatlovchi munosabati ularning o‘ziga ishonchi, mustaqil fikrlashi, bilim olishga qiziqishi va ijtimoiy faolligini rivojlantiradi.

Ayniqsa, jismoniy madaniyat sohasida pedagogik muloqot orqali o‘quvchilarda jismoniy faollik bilan bir qatorda irodaviy sifatlar, intizom, jamoaviylik va mas’uliyat hissini shakllantirish mumkin. Shuning uchun har bir pedagog o‘z kasbiy faoliyatida muloqot madaniyatini rivojlantirishi, o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi va sog‘lom psixologik muhit yaratishga intilishi lozim.

Zero, samarali pedagogik muloqot — bu faqat bilim berish vositasi emas, balki barkamol shaxsni tarbiyalashning muhim shartidir.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G‘oziyev, E. G‘. (2010). *Umumiy psixologiya*. Toshkent.
2. Karimova, V. M. (2002). *Psixologiya*. Toshkent: Sharq.
3. Kan-Kalik, V. A. (1987). *Uchitelyu o pedagogicheskom obshchenii*. Prosveshcheniye.
4. Leontiev, A. A. (1979). *Pedagogicheskoye obshcheniye*. Znaniye.
5. Rogers, C. R. (1961). *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Houghton Mifflin.
6. Hargie, O. (2011). *Skilled Interpersonal Communication: Research, Theory and Practice* (5th ed.). Routledge.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.